

LIETUVOS NACIONALINĖ
MARTYNO MAŽVYDO
BIBLIOTEKA

Kovas | 2017

tarp **KNYGŲ**

Viršelio su atvartais dalininkė Violeta Moteliene

APIE ANYKŠČIŲ KRAŠTOTYRININKUS – IŠSAMIAI IR SOLIDŽIAI

Vytautas Rimša

Knygos mokslinis redaktorius

Anykščių kraštas nuo seno garsėja talentingais rašytojais ir žurnalistais, kurie yra žinomi ne vien gimtinėje, bet ir Lietuvoje. Jų kūriniai pasklidę pasaulyje ir skaitomi daugelyje užsienio šalių. Šiandien žinių apie jų kūrybą rasime rašytojų sąvaduose, bendrose ir šakinėse literatūros enciklopedijose, žodynuose. Visai kita kalba apie Anykščių kraštotyrimus. Ir tarybinio laikotarpio, ir atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, jiems skirtų informacinių leidinių rengimo ir leidybos reikalai Anykščiuose, kaip ir visoje respublikoje, ilgai nejudėjo iš vietos. Tam būta nemažai objektyvių ir subjektyvių priežasčių, iš kurių svarbiausiomis laikytinos dvi: šiam darbui dar nebuvo pasiruošę ir susibūrę rajono kraštotyriminkai; nebuvo lėšų tokiai knygai išleisti.

Kraštotyriminis darbas Anykščių rajone buvo dirbamas gana plačiai ir sumaniai (prisiminkime atitinkamą bibliotekų, mokyklų, muziejų, draugijos veiklą), o parengti ir išleisti sąvadą apie vietos kraštotyrimus bei jų darbus kažkodėl niekas neketino. Kraštotyriminkų straipsniai, padriki jų gyvenimo faktai, kita epizodinė informacija buvo pasklidusi labai dideliuose spaudos masyvuose ir saugoma daugelio bibliotekų bei archyvų fonduose. Jų paieškai tekdavo sugaišti daug laiko.

Lietuvos nepriklausomybės laikotarpiu sparčiai didėjo kraštotyrimo leidinių skaičius, informacinė paieška skaitytojams darėsi vis pinesnė. Tačiau pirmiau reikėjo išspręsti kai kuriuos teorinio ir praktinio pobūdžio uždavinius.

* *Anykščių kraštotyriminkai: biobibliografinis žodynas. D. 1, Biografijos / [sudarytojai A. Berezauskienė, O. Janonis]. [mokslinis redaktorius R. V. Rimša]. Vilnius: Petro ofsetas, 2016. 306, [1] p.: portr. – Santr. angl., pr., rus. – Kn. taip pat: Anykščių kraštotyriminkų veiklos apžvalga / A. Berezauskienė: p. 11–23.*

Pirmiausia, turėjo būti sukurta mokslinė leidinio apie kraštotyrimus koncepcija, surinkta, išanalizuota, įvertinta, susisteminta ir kvalifikuotai apibendrinta surasta medžiaga. Antra, reikėjo parengti informacinį leidinį, kuris patenkintų skaitytojų lūkesčius, talkintų mokslininkams, pedagogams, studentams, moksleiviams ir kitiems žmonėms, norintiems greitai ir išsamiai pasinaudoti moksliniu rajono kraštotyrimų įdirbiu, atlikti šios informacijos paiešką ir sutaupyti laiko rašant straipsnius. Autoriams tai svarbu, nes jie visada nori labiau susitelkti į analizę ir kūrybą.

PRADINIS SUMANYMAS IR KILĘ SUNKUMAI

Kraštotyrimų sąvado valanda išmušė 2016 m., kai šios idėjos įgyvendinimu ėmė rūpintis Anykščių rajono savivaldybės Liudvikos ir Stanislovo Didžiulių viešoji biblioteka ir Teresės Mikeliūnaitės kraštotyros draugija. Buvo sutarta per metus parengti ir išleisti biobibliografinį žodyną „Anykščių kraštotyriminkai“. Jo idėjos autorius buvo Vilniaus universiteto prof. dr. Osvaldas Janonis. Žodyno rengėjams jis parengė metodines rekomendacijas ir subūrė kraštotyrimų grupę. Ją sudarė: pats prof. dr. O. Janonis, bibliotekos Krašto dokumentų ir kraštotyros skyriaus vedėja Audronė Berezauskienė (projekto vadovė), šio skyriaus vyriausioji bibliotekininkė Ligita Matulienė, Anykščių Teresės Mikeliūnaitės kraštotyros draugijos valdybos pirmininkas Tautvydas Kontrimavičius. Žodyno straipsnius rašė ir kiti kraštotyriminkai: Daiva Agafanovienė, Danutė Baronienė, Eugenijus Drobėlis, Vida Kontrimavičienė, Povilas Lapeikis, Jolanta Mameniškienė, Ramunė Musteikienė, Genovaitė Ražanienė, Rimantas Vanagas ir kt.

Iš pradžių planuota, kad žodyną sudarys viena knyga – enciklopediškai sunorminti Anykščių kraštotyrimų gyvenimo aprašymai (biogramos), o kiekvieno straipsnio gale bus spausdinamos kraštotyrimų veiklos bei literatūros apie juos bibliografijos rodyklės.

Deja, pradėjus rengti žodyną, leidybai lėšų buvo gauta mažiau, negu planuota – vietoj prašytų 6 buvo skirti tik 2 tūkstančiai eurų. Tai sukėlė nemažų sunkumų ir gaišaties. Daugiau rėmėjų ir pinigų žodynui išleisti neatsirado. Dėl šios priežasties teko ieškoti naujų knygų

„Didžiausia knygos dalis skirta kraštotyriminkų biografijoms, Žinių čia rasime apie 259 kraštotyriminkus.“

ir t. t.); atsisakyti bibliografijos sąrašų ir pan. Tačiau kiekvienas siūlymas turėjo trūkumų. Pirmiausia, išspausdinus ne visą paruoštą medžiagą (sutrumpinus ar dalies jos atsisakius), būtų buvusi sugriauta sumanytoji knygos struktūra ir sumažėtų jos informatyvumas. Niekas negalėjo garantuoti sklandžios atskirų knygos tomų leidybos, taip pat, kad ji bus finansuojama kitais arba dar ir dar kitais metais. Antra vertus, straipsnius apie kraštotyriminkus reikėjo skelbti kartu ir visiems parodyti deramą dėmesį, o ne vien tiems, kurių pavardė yra abėcėlės pradžioje.

Pagaliau susitarta pratęsti projekto vykdymo laiką ir rengti ne mažiau išsamų žodyną, tačiau atskirais etapais. Taip, manau, buvo rastas geriausias sprendimas.

Antroji biobibliografinio žodyno leidybos projekto dalis bus vykdoma vėliau. Beje, 2017 metais, ruošiantis žodyno antro tomo (o jei prireiks – ir kitų arba kompaktinės plokštelės) leidybai, jau vyksta kai kurie parengiamieji organizaciniai darbai: kaupiama ir vertinama turima publikuotina medžiaga, diskutuojama dėl leidinio (knygos ar plokštelės) turinio koncepcijos, ieškoma rėmėjų ir lėšų antrajam projekto etapui finansuoti ir pan. Viena jau aišku, kad antrasis „Anykščių kraštotyriminkų“ biobibliografinio žodyno tomas (knyga (-os) ar plokštelė) apims išsamius skelbtų ir neskelbtų (deponuotų) jų kraštotyrimų publikacijų bibliografijos sąrašus.

KAS IR KAIP SUDĖTA | PIRMĄ TOMĄ

Knygos rengėjų ryžtas ir pastangos palyginti greitai davė vaisių. „Anykščių kraštotyriminkų“ žodyno pirma dalis „Biografijos“ buvo parengta per nepilnus metus ir įteikta spausdinti.

Knyga didelė, bet jos planas nesudėtingas. Atsivertęs spalvingą viršelį (aut. dail. Violeta Matulienė), skaitytojas pirmiausia išvys trumpą pratarmę bei išsamią A. Berezauskienės parengtą „Anykščių kraštotyriminkų veiklos

leidybos galimybių, keisti kai kurias koncepcijos nuostatas, atitinkamai koreguoti žodyno leidybos projektą. Be to, reikėjo nuspręsti, kokio dydžio knygą realiai galima išleisti, nes jos apimtis būtų siekusi daugiau negu tūkstantį puslapių.

Problemai spręsti buvo siūlyti įvairūs būdai: gerokai patrumpinti straipsnius ir bibliografijos sąrašus; leisti knygą tomomis (pvz., nuo A iki J raidės

apžvalgą“ (p. 11–23), apimančią darbus nuo pat jos ištakų iki 2016-ųjų vidurio. Straipsnyje pateikiama žinių apie Lietuvos paminklų apsaugos ir kraštotyros draugijos Anykščių skyriaus (nuo 1962 m.), paskui – savarankiškos Anykščių Terešės Mikeliūnaitės kraštotyros draugijos (nuo 2012 m.) raidą, vadovus, narius, renginius, ekspedicijas, kraštotyros rinkinius bei kitus leidinius, darbo kryptis ir formas, sąveiką su rajono ir šalies kraštotyrininkų organizacijomis bei valstybinėmis institucijomis (muziejais, bibliotekomis, mokyklomis ir kt.). Leidinyje nepamiršti ir rajone vykdyti kraštotyros projektai.

Didžiausia knygos dalis skirta kraštotyrininkų biografijoms (p. 25–286). Iš viso žinių čia rasime apie 259 kraštotyrininkus. Pagirtina, kad nebuvo pamiršti ir atokesnių miestelių gyventojai. Antai knygoje yra užregistruoti net 29 svėdasiškiai arba kiti laikinai čia gyvenę ir Svėdasų istoriją tyrę žmonės.

„**Kraštotyros ar kitų sričių mokslinį darbą dirbantiems asmenims pravers biografiniuose straipsniuose išvardyti svarbiausieji kraštotyrininkų leidiniai, kiti darbai.**“

ta), kiti darbai. Prireikus informacijos, tai labai palengvins jos paiešką.

Visi straipsniai knygoje patogiai išdėstyti kraštotyrininkų pavardžių abėcėles seka. Personalijų (knygoje paminėtų asmenų) paiešką galima atlikti ir pasinaudojant leidinio pabaigoje išspausdintu į žodyną įtrauktų asmenų Vardynu (p. 287–300). Jame kraštotyrininkai, straipsnių autoriai ir kiti knygoje paminėti asmenys pagal abėcėlę pristatomi visomis pavardėmis, kokiomis jie knygoje yra minimi.

Pirmąją leidinio dalį užbaigia knygos santraukos anglų, rusų ir prancūzų kalbomis (p. 301–306), kuriomis atitinkamai pasirūpino vertėjos Kristina Gindrėnaitė-Setliff, Stanislava Makauskienė ir Laima Juzėnienė. Šios santraukos knygai plačiau atvers duris į tarptautines informacijos sistemas, o per jas – ir į platų žinių pasaulį. Jos padės iš Europos Sąjungos ar kitų užsienio šalių atvykusiems svečiams bent minimaliai pažinti knygos sandarą, turinį ir rengėjų užmojus.

Biografijas pagyvina kraštotyrininkų nuotraukos. Patrauklus akiai ir visas knygos poligrafinis apipavidalinimas: dizainas, viršelis, tekstų apie konkrečius kraštotyrininkų darbus pateikimo būdas.

Biobibliografijos žodyno pirmosios dalies paskirtis gana plati. Pirmiausia, ji labai pravers patiems rajono kraštotyrininkams, istorikams, žurnalistams, mokytojams ir mokiniams. Antra, knyga bus gera pagalbininkė ir giminingų sričių šalies mokslininkams, aukštųjų mokyklų dėstytojams bei studentams, leidyklų ir periodikos leidinių redakcijų darbuotojams, kitiems mūsų krašto istorija ir žmonėmis besidomintiems skaitytojams.

Mano supratimu, leidinio paklausa neišblės daug dešimtmečių, nes savo turiniu ir informatyvumu jis pranoko visus lūkesčius...

Mano supratimu, leidinio paklausa neišblės daug dešimtmečių, nes savo turiniu ir informatyvumu jis pranoko visus lūkesčius...

„Anykščių kraštotyrininkų“ biobibliografinio žodyno sudarytojai bei rengėjai (iš kairės): prof. dr. D. Janonis, A. Berezauskienė, L. Matulienė, T. Kontrimavičius. Nuotraukos iš Anykščių L. ir S. Didžiųjų viešosios bibliotekos archyvo

Žinios apie rajono kraštotyrininkus straipsniuose išdėstytos laikantis bendrųjų metodikos reikalavimų: pirmiausia rašoma apie jų mokslus, gyvenimą, veiklą, o paskui išsamiau – apie tai, kas asmenį sieja su kraštotyra ir ką šioje srityje yra konkrečiai nuveikęs (parašęs knygų, surengęs parodų, dalyvavęs projektuose, ekspedicijose ir pan.). Straipsnio pabaigoje pateikiama informacijos apie asmens socialinę raišką – visuomeninius darbus ir svarbesnius apdovanojimus (premijos, garbės vardai ir kt.).

Straipsniai yra išsamūs ir informatyvūs. Autoriai rinko medžiagą ir panaudojo duomenis iš visų įmanomų šaltinių. Siekiant, kad žinios knygoje būtų tikslios ir patikimos, į talką